

4. Сердюк О. О. Публічна безпека та довіра до правоохоронних органів. За результатами досліджень 2013–2018 років, проведених в Харківській області : наук. звіт / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Голов. упр. Нац. поліції в Харків. обл. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2018. 128 с. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.12963.50721>.

Одержано 15.11.2019

УДК 037.011.33(477)-057.30

Сергій Петрович ГІРЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,

заступник декана з навчально-методичної роботи факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ КОМПОНЕНТІВ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Проведення реформи правоохоронної системи включає процес змін критеріїв, змісту та показників сформованості компонентів фахової освіти майбутніх офіцерів Національної поліції, курсантів та слухачів закладів вищої освіти МВС зі специфічними умовами навчання. Результатом цього стає набуття поліцейським обов'язкових та професійно-важливих компетентностей, без оволодіння якими стає неможливим, а нерідко й небезпечним, виконання правоохоронних функцій.

Вивчення змісту правоохоронної освіти, аналіз навчальних планів за спеціальностями «Право»(спеціалізації: досудове розслідування, оперативно-розшукова, кібербезпека), «Правоохоронна діяльність» (кримінальна поліція, офіцер-кінолог, підрозділи боротьби з торгівлею людьми) сьогодні не містять навчальних дисциплін, метою яких є оволодіння курсантами основами ефективної комунікації в складних ситуаціях, розв'язання службових конфліктів та профілактика майбутніх протиріч. Проте, підготовка курсантів за спеціалізаціями «превентивна діяльність» та «ювенальна превенція» передбачає вивчення дисципліни «Конфліктологія» (40 аудиторних годин), що забезпечує формування базового блоку конфліктологічної компетентності майбутнього поліцейського, формує основні алгоритми конструктивної конфліктної поведінки, управління конфліктними та пост конфліктними емоційними станами.

В сучасних дослідженнях системи професійної освіти працівників підрозділів Національної поліції, на нашу думку, недостатньо

розглянуті питання психолого-педагогічних умов та технологій формування складових професійної конфліктологічної культури у закладах вищої освіти, які готують майбутніх правоохоронців. Проте, процес реформування правоохоронної системи України, згідно заявленої Концепції, має на меті створення принципово нової системи стосунків між громадянином та державою, покращення якості правоохоронного сервісу, небайдужості працівників поліції до проблем та заяв громадян, зростання рівня довіри між ними. Саме тому *метою* нашої роботи є визначення базових складових конфліктологічної культури поліцейських, педагогічних векторів її формування в вищому навчальному закладі МВС.

Сьогодні переважна більшість дослідників особистісної культури (С. Амеліна, А. Арнольдов, І. Громів, О. Ємельянов, Ю. Ефімов, А. Здравомислов, М. Коган, І. Кузнецова, В. Тугарінов та ін.) розглядають її як деякий універсальний цінносно-духовний механізм, що притаманній особі та направляє, реалізує її поведінку і діяльність за допомогою сукупності ряду методів. Формування особистісної культури особистості – це процес її значних змін, впливу зовнішніх чинників на внутрішній світ людини [1].

Механізми та динамічні особливості культури особистості в конфлікті відображені в ряді публікацій науково-дослідного характеру, де різні підходи до розуміння сутності конфліктологічної культури, її структури знайшли своє відображення в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених (І. Ващенко В. Великий, Г. Козирєв, Н. Самсонова [2], В. Светлов [3], Н. Підбуцкая, Б. Хасан, О. Щербакова, О. Шуригіна, N. Davenport, P. Heigl, M. Rosenberg, D. Scott, K. Thomas та ін.).

Щодо питання змісту векторності конфліктологічної культури фахівця, слід констатувати, що сьогодні спостерігається відсутність кардинально різних поглядів. Н. Самсонова серед її рівнів виділяє конфліктологічну компетенцію, конфліктологічну компетентність і конфліктологічну готовність О. Щербакова виділяє чотири базових компоненти, достатніх для висвітлення цього поняття: поведінкова культура, культура мислення, культура почуттів та комунікативна культура. О. Шуригіна акцентує увагу на змістовному, мотиваційному, емоційному та особистісно-діяльнісному компонентах. Всі вищезазначені погляди не суперечать один одному та є вдалими спробами проаналізувати досліджуваний феномен з різновекторних позицій (компететнісний, психометричний та культурологічний підходи).

В своєму дослідженні ми розглядаємо конфліктологічну культуру (КК) у вузькому сенсі, але не тільки як набір особистісних властивостей, що забезпечують функціональне поведіння людини

в конфліктних ситуаціях. По перше, це система стійких, взаємопов'язаних, соціально-обумовлених індивідуально-психічних характеристик, які забезпечують гармонійне внутрішнє управління людиною поведінкою та комунікацією з оточуючими суб'єктами в межах виконання професійних повноважень при збереженні можливості свідомого корегування ситуацією та збереженні достатнього рівня безпеки для її реальних або потенційних (спостерігачів) учасників. По-друге, КК є результатом поєднання індивідуально-типологічного, психодинамічного розвитку особистості (тип темпераменту, характер, емоційно-вольові якості), інтеріорізованого соціального конфліктного досвіду людини разом з професійно обумовленими освітніми компонентами (знання, вміння, навички), отриманими у ЗВО в межах вивчення конфліктологічних дисциплін, проходження практики та стажування.

Ми погоджуємося з думкою П. Коулмана, який вважає що переважно «конфлікти виникають в процесі розвитку конкретних відносин чи ситуації (які супроводжуються набором емоцій чи пасток)»[4]. Дослідник підкреслює, що в емоційному аспекті реакцію на конфлікт зумовлюють два чинника – місце та особи. Переважно, наша домінуюча (шаблонна) реакція на конфлікт є результат впливу особливостей нашого «Я», тобто характеру, звичок, культури, виховання, статі, освіти та суспільних знань, соціального статусу, батьківського впливу та ЗМІ тощо.

Конфліктологічна культура особистості одночасно проявляється переважно у різних її формах (комунікативних, вольових, морально-етичних, операційних, інтелектуальних, матеріальних, інтерактивних), є істотною характеристикою її суспільного життя. Але найбільш яскраво та природно елементи конфліктологічної культури проявляються через первинні, цілком природні для людини форми реагування на фрустраційну ситуацію, що підтверджується рядом психологічних досліджень. Так цікавими та перспективними ідеями для побудови ефективної навчальної моделі формування конфліктологічної культури в закладах освіти, на наш погляд, насичені концепції соціального навчання (Б. Скінер, А. Бандура, Дж. Роттер), раціонально-когнітивної терапії (А. Елліс, Дж. Келлі), теорія понятійних систем (О. Харві, Д. Хант, Г. Шродер), поведінкової терапії (К. Томас), теорія конструктивної взаємодії (Д. Скотт, Х. Корнеліус, Ш. Фейр, Ч. Ліксон), теорія видів аналізу конфлікту (В. Светлов)[3], теорія результативного конфлікту (П. Коулман, Р. Фергюсон)[4] та концепція позитивної терапії (Н. Пезешкіан). Саме в їх надрах підкреслюється значення мотиваційних і когнітивних факторів для пояснення взаємодії особистості

з оточуючими, її поведінки в контексті соціальних (побутових та професійних) ситуацій. Враховуючи факт наявності різного життєвого досвіду, ціннісних компонентів, показників емоційності, кмітливості, а також враховуючи досвід визначних психологічних та педагогічних досліджень, зазначимо, що вагомими психологічними чинниками формування конфліктологічної культури особистості у вищих навчальних закладах виступають:

- виважений підхід до психологічного відбору кандидатів на службу в НП (діагностика компетентності та готовності до ведення суперечок, переговорів і вирішення конфліктів; визначення рівня розвитку конфліктологічної культури; визначення рівня та параметрів конфліктності особистості; тест дослідження стилю поведінки в конфлікті; експрес-діагностика рівня конфліктостійкості особистості; діагностика комунікативної толерантності тощо);

- система психологічного супроводження курсантів під час навчання та служби;

- стабільно сприятливий соціально-психологічний клімат в навчальній групі, конструктивні взаємовідносини з колегами, керівництвом та викладачами, атмосфера довіри, відвертості та підтримки.

- властивості та «індивідуальний репертуар» вольової сфери курсанта (рівень особистої стресостійкості та конфліктостійкості, стриманість та ін.).

- включення особистості в комунікаційну та інтерактивну динамічну сферу: групові процеси, складні ситуації спілкування, взаємозалежність, дефіцитарні прояви(ресурси, час, відповідальність), вирішення спільних завдань, розподілення обов'язків, взаємоконтроль та ін.;

- виражені здібності курсантів до управління (лідерство та координація) та самоуправління (самоконтроль);

- спрямованість особистості на пошук психологічно безпечних моделей взаємодії з оточуючими, на самовдосконалення та соціальну адаптацію;

- аналіз конфліктів, «притаманних» професії, пошук взаємозв'язку між стратегіями поведінки в конфліктних ситуаціях та їх наслідками (конструктивними та деструктивними), пошук раціональних та «помилкових» тактик поведінки суб'єктів конфлікту.

До соціально-педагогічних чинників формування конфліктологічної культури працівників Національної поліції у ЗВО МВС ми відносимо наступні:

1. Наявність висококваліфікованих педагогічних кадрів (професорсько-викладацький склад, керівництво факультетів, офіцери

курсної ланки, куратори учбових груп), високий рівень їх конфліктологічної компетентності;

2. Використання у процесі викладання психологічних, конфліктологічних та правових дисциплін різноманітних педагогічних та проблемно-комунікативних технологій, широке впровадження інтерактивних та тренінгових навчальних курсів, систематизоване та впорядковане впровадження кейсу проблемних конфліктологічних завдань.

Доречи, типологія практично спрямованих конфліктологічних завдань у педагогічній діяльності представлена нами наступними блоками:

Перцептивно-діагностичні завдання (забезпечення адекватного сприйняття конфліктогенів спілкування, розвиток вмінь самоусвідомлення власних прихованих інтересів, діагностика емоційних станів його учасників)

Аналітико-прогностичні завдання (розуміння логічного продовження ситуації та її наслідків, типологія опонентів та пошук загроз, вибір потрібних поведінкових конфліктних стратегій та тактик).

Превентивні завдання (попередження ідентичних конфліктів на первинних стадіях, збереження оптимальних взаємовідносин та статусів опонентів).

Мотиваційні завдання (стимулювання конструктивних конфліктів для домінування ціннісного потенціалу організації)

Завдання з моделювання (формування досвіду варіативної поведінки в конфлікті, створення власних конфліктогенів).

Завдання для роз'язання конфлікту (розвиток навичок співробітництва, раціональної кооперації, спільного пошуку рішення) [5,6].

Рефлексивні завдання (розвиток чуттєво-пізнавальної сфери особистості).

3. Широка практична підготовка курсантів (проходження навчальної практики та стажування на посаді, патрулювання, охорона громадського порядку під час спортивних змагань, свят тощо), що здійснюється постійно, в кожному начальному семестрі.

4. Формування професійно спрямованих мотиваційних, комунікативних когнітивних, операційних, емоційно-вольових стереотипів (як компонентів професійної культури) та ін..

5. Включення конфліктологічних дисциплін до варіативної складової навчальних освітніх планів за спеціальностями «Право» (в майбутньому можливо «Кримінальна юстиція»), Правоохоронна діяльність», «Психологія», «Кібербезпека» та ін.

Висновок. Цілеспрямована та систематизована організація конфліктологічної освіти майбутніх фахівців у закладах вищої

освіти зі специфічними умовами навчання МВС в сучасних умовах розвитку України виступає необхідним та важливим компонентом формування особистісної та соціально-професійної культури правоохоронця, яка зумовлює вибір безпечних, оптимальних та законних дій поліцейського в конфліктних ситуаціях. Як свідчить практичний досвід, використання під час викладання конфліктологічних дисциплін широкого потенціалу новітніх та класичних педагогічних форм та технологій організації освітнього процесу забезпечує динамічний розвиток базових компонентів конфліктологічної культури особистості, а саме: комунікативного, операційного, когнітивного, психоемоційного та мотиваційного.

Список бібліографічних посилань

1. Гіренко С. П. Конфліктологічна готовність працівників органів внутрішніх справ як складова їх професійної підготовки. *Вісник Національної академії оборони України*. 2011. Вип. 4 (23). С. 33–39.
2. Самсонова Н. В. Конфликтологическая культура специалиста и технология ее формирования в системе вузовского образования : монографія. Калининград : Изд-во КГУ, 2002. 308 с.
3. Светлов В. А. Конфликт: модели, решения, менеджмент. СПб. : Питер, 2005. 540 с.
4. Коулман П., Фергюсон Р. Результативний конфлікт. Київ : Наш формат, 2016. 320 с.
5. Беззубко Л. В., Зюнькін А. Г., Калина А. В. Управління трудовими конфліктами. Київ : МАУП, 2004. 256 с.
6. Скотт Дж. Конфликты. Пути их преодоления. Киев : Внешторгиздат, 1991. 208 с.

Одержано 15.11.2019

УДК 811.111'25:651.926

Інна Миколаївна ГОЛОПИЧ,

*старший викладач кафедри українознавства факультету № 2
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ГРАМАТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Переклад юридичних текстів зазвичай викликає труднощі, це пов'язано з уживанням спеціальної термінології та синтаксичними особливостями мови. Під час перекладу потрібно правильно розуміти зміст речень, смислові відношення між реченнями та значення метатекстових елементів, що беруть участь в організації тексту.